

Mini poradnik zastępowego, czyli co i jak 😊

dh. sam. Weronika Wolska

12 WDW „Żagiel”

Hufiec Lubań

Drogi zastępowy!

Oddaję w Twoje ręce książeczkę, w której znajdziesz kilka podpowiedzi na temat prowadzenia zastępu. Niech Ci służy w pierwszych krokach w nowej roli.

Baw się dobrze! ☺

SPIS TREŚCI

1. Zastęp – co to jest? Kilka porad i zadania zastępowego... str. 3/4
2. Przyrzeczenie harcerskie. Objasnienia. str. 5
3. Prawo harcerskie. Objasnienia. str. 6
4. Symbolika harcerska. Krzyż, lilijka, „Czuwaj!”. str.7
5. Zasady dobrej zbiórki. str.8
6. Czego uczyć zastęp? str. 9
7. Tradycje.str. 10/11
8. Dokumentacja zastępu.str. 12
9. Podstawy pionierki; gry i zabawy.str. 13-16
10. Śpiewnik.str. 17-19

Zastęp - co to jest?

Zastęp to grupa wspaniałych przyjaciół, którzy razem działają, przeżywają przygody i wspólnie się bawią. Każdy jest dumny z przynależności właśnie do tego, a nie innego zastępu, tej jedynej i niepowtarzalnej „paczki”. W takiej zaprzyjaźnionej kilkusobowej grupie zawiązują się silne więzi. Każdy wie, że otaczają go ludzie, na których zawsze można polegać. A życie w zastępie powinno przygotować wszystkich do pracy w zespole, do wyrobienia cech, które są potrzebne dla członków dobrze zorganizowanej społeczności.

Zastęp powinien składać się z 6-8 członków, bo taka liczba osób pozwala, aby wszyscy się dobrze poznali, a jednocześnie jest wystarczająco duża, aby móc w zespole podjąć się poważnych zadań w ramach pracy całej drużyny.

Każdy musi się dobrze czuć w zastępie, więc powinien móc wybrać zastęp, do którego chce należeć.

Zastępowy to specyficzna funkcja. Nie jest on dowódcą wojskowym - a rozkazuje i rządzi, nie jest nauczycielem - a uczy wielu ciekawych i pożytecznych rzeczy, nie jest rodzicem - a wychowuje. Kim więc jest? Najlepiej chyba go przyrównać do starszego brata, który chętnie dzieli się swym doświadczeniem a także do przodownika w zabawach, grach, różnych zajęciach i pracach. To harcerz, która stoi na czele swojego zastępu.

A oto zadania zastępowego:

- Opracowuje plan pracy zastępu na dany okres oraz planuje szczegółowo poszczególne zbiórki zastępu.
- Prowadzi zaplanowane zbiórki.
- Organizuje wszelkie prace zastępu przez rozdzielanie zadań każdemu według jego umiejętności.
- Prowadzi dokumentację zastępu (książeczka zastępu, kronika zastępu).
- Bierze udział w radach drużyny, wnioskuję w sprawach członków swego zastępu.
- Dbą o to, by członkowie zastępu zdobywali stopnie i sprawności, by osiągnęli dobre wyniki w szkole, by z harcerstwa wynieśli jak najwięcej radości i dobrych przeżyć.
- Wpływa na zastęp poza zbiórkami przez interesowanie się, czy wszystkie poczynania członków dokonują się po harcersku, według zasad Prawa Harcerskiego.

DUCH ZASTĘPU

Jak wprowadzić w zastępie odpowiednią atmosferę ?

Przede wszystkim poprzez dobry przykład pogody ducha ze strony zastępowego i innych starszych członków zastępu.

Starajcie się działać tak, aby ludzie słysząc nazwę waszego zastępu, wyobrażali sobie grupę ludzi niepodobną do żadnej innej.

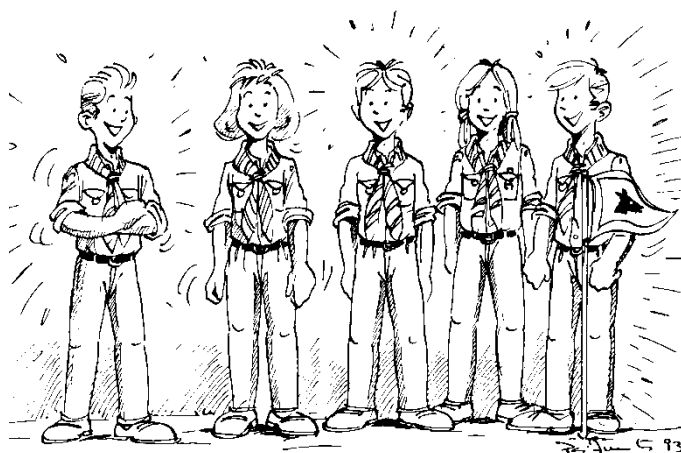
Możecie to osiągnąć poprzez przygotowywanie ciekawych zbiórek (w każdej powinno być coś super, choć jeden element, który naprawdę odróżniałby ją od zwykłych, koleżeńskich spotkań).

Poza tym pomoże wam w tym posiadanie proporca zastępu, apteczki, oraz innego przydatnego sprzętu (np. biblioteczki zastępu), a także prowadzenie kroniki, stosowanie znaczków zastępu (na mundurach i sprzęcie), posiadanie własnego szyfru, piosenki

obrzędowej, okrzyku, przysięgi składanej za zaangażowanie w pracę zastępu i innych obrzędów (np. obrzędowe rozpoczęcie i zakończenie zbiórek, przyjęcie zuchów, tradycyjne funkcje w zastępie), obchodzenie rocznic i urodzin członków zastępu, służba prowadzona przez zastęp, posiadane trofea, rywalizacja i system nagród i kar w zastępie i indywidualne znaki graficzne harcerzy stosowane ze znakami patrolowymi w grach terenowych.

Kilka porad dla zastępowego

1. Pamiętaj o bezpieczeństwie
2. BAW SIĘ !
3. Bądź liderem nie dowódcą
4. Słuchaj co mówią Twoi harcerscy "bracia / siostry"
5. Wchodząc na zbiórkę zostaw wszystkie problemy za drzwiami
6. Zawsze planuj zbiórkę - najlepiej zapisz co chcesz zrobić
7. Załóż notes i zapisuj w nim zabawy, płasy, piosenki - kiedy nie będziesz mieć pomysłu zawsze do niego możesz sięgnąć
8. Noś w kieszonce zapasowy guzik, igłę i nitkę
9. Zabierz na zbiórkę apteczkę
10. Podpisz rzeczy należące do Ciebie i zastępu - nie chcesz chyba żeby ktoś je "opodharcerzył"
11. Pamiętaj, że wszyscy na Ciebie patrzą - bądź dla nich wzorem
12. Działaj wraz z zastępem - nie stój obok
13. Kiedy czegoś nie lubi twój zastęp a musicie to wykonać - weź się do tego pierwszy/a
14. Bądź szczerzy
15. Nie wydawaj rozkazów - proś o wykonanie zadania
16. Pamiętaj, że w zastępie nie ma osób które "bardziej" lub "mniej" lubisz - to twoja "mała rodzina"
17. Pamiętaj, że jest drużynowy który chętnie Ci pomoże
18. Problemy w zastępie "zostają" w zastępie
19. Dobre uczynki nagradzaj a złe karaj.

PRZYRZECZENIE HACERSKIE:

***Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę
Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być
posłuszną/posłusznym
Prawu Harcerskiemu.***

MAM SZCZERĄ WOLEĘ, to znaczy dobrowolnie, bez niczyjego nakazu, bez żadnego przymusu,

CAŁYM ŻYCIEM, ze wszystkich sił mego ducha, z całego serca, wykorzystując wszystkie dane mi możliwości

PEŁNIĆ SŁUŻBĘ BOGU, który stanowi uosobienie najwyższych ideałów, takich jak miłość, prawda, dobro, sprawiedliwość, wolność, piękno, przyjaźń i braterstwo, wiara, nadzieja. Ideały te łączą wszystkich ludzi dobrej woli, niezależnie od pochodzenia, narodowości, wyznania, wywodzą się z norm moralnych opartych na uniwersalnych, etycznych i kulturowych tradycjach chrześcijaństwa. Wyznawany przeze mnie system wartości kształtuję samodzielnie podążając w kierunku wskazanym przez Prawo Harcerskie.

Pragnę służyć **POLSCE**, ojczyźnie moich przodków, o której honor, niepodległy byt, tradycje i kulturę walczyli czynem i słowem, którą otrzymałem w spadku jako bezcenną wartość mego pokolenia, którą z całym jej bogactwem duchowym i materialnym mam przekazać moim następcom. Stale poszerzam świat mych myśli i uczuć, wierny zasadzie, że więcej wiedzieć, to głębiej pokochać. Szanuję prawa innych państw i narodów.

Chcę **NIEŚĆ CHĘTNĄ POMOC BLINIM** nie tylko wtedy, gdy o pomoc proszą, ale zawsze wtedy, gdy czujnym okiem dostrzegę, że na drodze mego życia stanął ktoś, kto potrzebuje pomocy, opieki, wsparcia, pocieszenia.

Mam być **POSŁUSZNYM PRAWU HACERSKIEMU**, chcę, by Ono było zawsze wskazówką mego postępowania, by ono decydowało zawsze o zgodności moich myśli, słów i czynków.

Moje Przyrzeczenie nie jest przysięgą ani ślubowaniem. Przestrzeganie Prawa Harcerskiego jest sprawą mego honoru i źródłem radości, "wędrówką ku szczęściu". Za wypełnienie Przyrzeczenia odpowiadam przed własnym sumieniem.

hm. Stefan Mirowski
styczeń 1996 r.

PRAWO HACERSKIE:

1. **HARCERZ SUMIENNIE SPEŁNIA SWOJE OBOWIĄZKI WYNIKAJĄCE Z PRZYRZECZENIA HARCERSKIEGO.** Jest dobrym uczniem i pracuje rzetelnie. Jest gotów zawsze pełnić służbę innym, dawać z siebie wszystko, co dobre, za jedyną nagrodę uważa radość płynącą z dobrze spełnionych obowiązków.
2. **NA SŁOWIE HARCERZA POLEGAJ JAK NA ZAWISZY** - to nakaz prawdomówności, zgodności słów i czynów z nakazami własnego sumienia. Harcerz postawą i zachowaniem daje świadectwo o wartościach, jakie wnosi harcerstwo w życie młodzieży i całego społeczeństwa. Harcerz jest punktualny.
3. **HARCERZ JEST POŻYTECZNY**, jego czyny zawsze służą społeczności, w której żyje. Naukę traktuje jako podstawę przyszłej służby Ojczyźnie i ludzkości. **I NIESIE POMOC BLIŹNIM** chętnie i ofiarnie, nie czeka aż go ktoś o pomoc i opiekę poprosi, lecz sam szuka okazji, by być pomocnym.
4. **HARCERZ W KAŻDYM WIDZI BLIŹNIEGO**, każdemu służy pracą, pomocą, ujmuje się za każdym pokrzywdzonym. Przewycięża urazy i waśnie między ludźmi. Swą postawą daje wyraz uznania naturalnych praw człowieka. Sprzeciwia się przejawom nienawiści, nie poniża nikogo. **A ZA BRATA UWAŻA KAŻDEGO INNEGO HARCERZA**, każdego skauta na całym świecie, każdego wiernego tym samym ideałom.
5. **HARCERZ POSTĘPUJE PO RYCERSKU** Harcerstwo to czysta gra, która obowiązuje także wobec przeciwników. Harcerz wyciąga rękę do zgody. Harcerz jest dzielny, walczy z nietolerancją, brutalnością. Potrafi się odpowiednio zachować w każdej sytuacji. Harcerz dba o swój wygląd.
6. **HARCERZ MIŁUJE PRZYRODĘ**, nie niszczy jej, **I STARA SIĘ JĄ POZNAĆ**, uczy się czytać "świętą księgę przyrody". Ma świadomość, że jest jej częścią, zgłębia jej tajemnice. Przeciwdziała zagrożeniom środowiska, których źródłem jest cywilizacja przemysłowa, a także bezmyślność, lenistwo i brak wyobraźni.
7. **HARCERZ JEST KARNY**, karnością opartą na rozumnym posłuszeństwie, wynikającą z dobrowolnego wyboru drogi i celu. Harcerz jest **POSŁUSZNY RODZICOM**, wierny rodzinnej tradycji, która współtworzy tradycję Ojczyzny. Jest posłuszny **WSZYSTKIM SWOIM PRZEŁOŻONYM**, którzy prowadzą go do wspólnie realizowanego celu - przez służbę Bogu, Polsce i bliźnim. Karność staje się źródłem poszukiwania i uznawania autorytetów w życiu społecznym.
8. **HARCERZ JEST ZAWSZE POGODNY**, idzie między ludzi z otwartym spojrzeniem, płynącym z pogody ducha. Harcerz panuje nad swoimi emocjami i nerwami. Jest optymistą, ma poczucie humoru. Pomaga innym przewyciężyć apatię, smutek, zniechęcenie, obojętność. Cieszy się radością innych.
9. **HARCERZ JEST OSZCZĘDNY**, nie skąpy, ale gospodarny, nie marnuje czasu, nie marnuje życia, pracuje skutecznie. Harcerz jest **OFIARNY** w niesieniu pomocy innym, hojny w uczynności. Przewycięża marnotrawstwo materiałów i darów przyrody, pieniędzy i pracy.
10. **HARCERZ JEST CZYSTY W MYŚLI, MOWIE I UCZYNKACH**, najpierw myśli, potem mówi, dba o czystość i piękno języka. Harcerz dba o zdrowie, **NIE PALI TYTONIU I NIE PIJE NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH**, nie ulega żadnym nałogom, nie próbuje używania narkotyków. Abstynencję traktuje jako ważny element troski o zdrowie, o hart ducha, o opanowanie słabości własnego charakteru.

hm. Stefan Mirowski (fragmenty)
styczeń 1996 r.

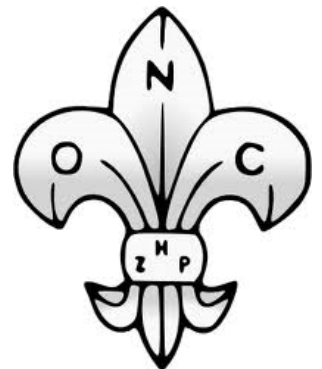
Krzyż Harcerski zaprojektował w 1912 roku ks. Kazimierz Lutosławski, wzorując go na najwyższym polskim odznaczeniu wojskowym - Krzyżu Virtuti Militari.

Wg "Regulaminu Odznak i Oznak" jest odznaką organizacyjną harcerzy i instruktorów. Krzyż Harcerski nosi się 2 cm nad lewą kieszenią munduru (choć lepiej twierdzić, że nosi się go na sercu). Prawo noszenia Krzyża Harcerskiego zyskuje się przy złożeniu Przyrzeczenia Harcerskiego.

Krzyż Harcerski ma bogatą symbolikę. Jest czymś niezwykle wartościowym.

Harcerskie pozdrowienie "**Czuwaj**" używane było dawniej przez rycerzy polskich stojących na warcie. Wtedy miało zapobiec zaśnięciu na posterunku. Teraz przypomina o stałej gotowości każdego harcerza do służby ojczyźnie, pracy dla innych, niesienia pomocy i ustawicznej pracy nad sobą.

Lilijka symbolizuje czystość i cnotę. Harcerska lilijka swym kształtem przypomina zakończenie igły magnetycznej kompasu. Tak jak igła wskazuje żeglarzom drogę do domu, tak lilijka symbolizuje jedną z najważniejszych powinności harcerza: postępowanie zgodnie z prawem harcerskim. Litery **ONC** na ramionach lilijki są skrótem hasła filaretów: "Ojczyzna, Nauka, Cnota". Na węźle widnieje skrót nazwy naszej organizacji **ZHP**. Na lilijce z krzyża nie ma żadnych liter, są za to dwie gwiazdki. Symbolizują one oczy wilka, który jest zawsze czujny. Harcerz również powinien być czujny, uważnie obserwować świat, dostrzegać dobro i zło. Harcerz szuka tych którzy potrzebują jego pomocy.

Lilijkę otacza **krąg** - symbol doskonałości do jakiej dąży harcerska rodzina. Niektórzy twierdzą, że jest to też symbol harcerskiego kręgu, w którym wszyscy są równi.

Promienie biegnące od lilijki oznaczają dążenie harcerstwa do promieniowania na cały świat wartościami, radością, dobrem.

Węzeł na wieńcu, jak węzeł na chuście ma przypominać o obowiązku wypełnienia przynajmniej jednego dobrego uczynku dziennie.

Wieniec z liści dębowych - liście dębowe symbolizują męstwo i dzielność. Wieniec z liści dębowych mieli prawo nosić tylko ludzie władający ogromną siłą - ducha, mięśni, czy magii. Cechy te - męstwo i dzielność - powinny być również udziałem każdego harcerza.

Wieniec z liści lauru - liście laurowe są symbolem zwycięstwa. Wieniec z liści laurowych nosili autorzy największych zwycięstw, rzymscy cesarze. Dla harcerza liście laurowe oznaczają tryumf nad własnymi słabościami.

Ramiona Krzyża Harcerskiego wypełnione są **ziarenkami piasku**, które symbolizują liczną rodzinę harcerską. Inna interpretacja mówi, że są to nierówności symbolizujące kamienie na drodze życia, perły dobrych uczynków, trudy i znoje, radości i smutki, jakie harcerz spotyka na swojej drodze życia.

ZASADY DOBREJ ZBIÓRKI

Choć w harcerstwie powinno się unikać schematów, jednak dla opisanego wzoru dobrej zbiórki, zostało sformułowanych **8 zasad, według których powinieneś zbiórkę konstruować, jeśli chcesz, aby była dobra**. Powinieneś raczej unikać sytuacji wyjątkowych, w których nie dają się one zastosować. Należało by częściej szukać oryginalności w ramach tych zasad.

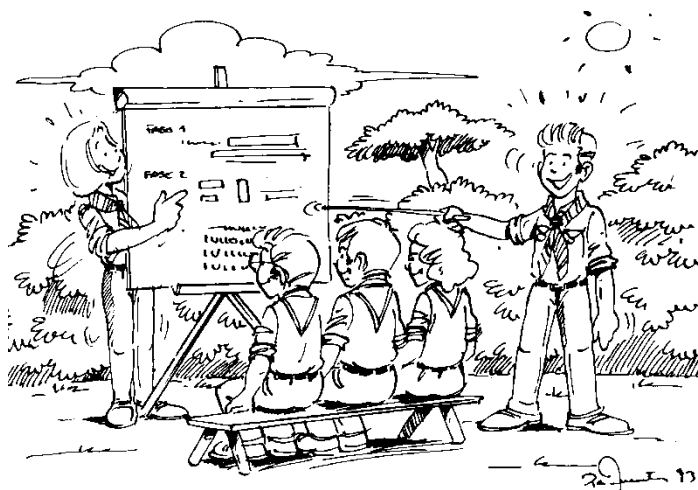
- √ **Zbiórka musi być ciekawa** dla uczestników, a najlepiej także dla prowadzącego. Ciekawa zbiórka sprawi, że harcerze przyjdą na następną, że zapamiętają przekazaną wiedzę i że nie będą rozrabiać. Pomyśl co ich interesuje, wpleć to w zbiórkę (nie koniecznie jako treść, może to być interesująca ich forma). Sam też musisz coś o tym wiedzieć. Odrobinę szaleństwa nie zaszkodzi. Szukaj nowych pomysłów, ciekawych miejsc i nastrojów. Zmusz się do zmian. To wszystko pozwoli Ci zainteresować twoich harcerzy, a to już połowa drogi do dobrego zastępu.
- √ **Formy dynamiczne i statyczne muszą się przeplatać**. Człowiek, a zwłaszcza młody, nie lubi długo trwać przy tej samej czynności (a szczególnie statycznej) i nie potrafi usiedzieć spokojnie i wytrwać w koncentracji dłużej niż przez 15 minut. Bardziej naturalne są dla niego formy aktywności dynamicznej. Przeplatajcie więc waszą zbiórkę formami dynamicznymi. Nie można jednak całej zbiórki ująć w formę dynamiczną, bo jest to ponad fizyczne możliwości człowieka, a i nie każdą wiedzę można w ten sposób przekazać. Zbiórka powinna zaczynać się od formy dynamicznej. Harcerzy należy trochę zmęczyć, aby móc przekazać im wiedzę w sposób statyczny.
- √ **Tempo musi być zachowane przez cały czas trwania zbiórki**. W zachowaniu tempa pomaga wprowadzenie fabuły. Zbliżanie się do celu wzmacnia napięcie, wpływa na to także nastrój. Zachowanie tempa (brak dłużyzn, punkt kulminacyjny) służy właśnie podtrzymaniu napięcia, a ono z kolei zainteresowaniu uczestników zbiórką i ich zaangażowaniu w nią. Punkt kulminacyjny kończy zbiórkę, jest jak zakończenie książki - rozwiązuje akcję. Jeśli chcemy, by zbiórka została zapamiętana jako dobra i by harcerze przyszli na następną, zakończmy ją w najciekawszym momencie. Niech harcerzom pozostanie pewien niedosyt wrażeń.
- √ **Zbiórka musi być logicznym ciągiem składowych elementów**. Każda forma musi wynikać z poprzedniej w logiczny sposób. Nie należy przechodzić od jednego elementu zbiórki do drugiego mówiąc: "A teraz zrobimy to i owo...", lecz tak ułożyć poprzedni element, aby jego zakończenie powodowało rozpoczęcie następnego (np. poprzez list, mapę). Najlepiej jednak dodać do zbiórki taką fabułę, aby cała zbiórka była dążeniem do jakiegoś celu (np. poszukiwaniem skarbu). Wtedy logiczny ciąg wynika z tego, że wszystkie elementy zbiórki prowadzą do jednego celu.
- √ **Forma musi być zgodna z treścią**. Jest to oczywiste, że stosowanie tej zasady pozwala uniknąć śmieszności wynikającej z zestawienia kontrastujących elementów. Zauważ, że połowa śmieszności (w kawałach, komediach, kabaretach) wynika z kontrastu. Dobrze dobrana forma uwydatnia treść, pozwala ją przyswoić.
- √ **Nowa wiedza musi stanowić 50 % całej, której dotyczy zbiórka**. Chodzi o powtórzenie wiedzy z poprzedniej lub poprzednich zbiórek, która w ten sposób może być należycie zapamiętana. Stara i nowa wiedza może być wymieszana, albo zbiórka może dzielić się na części powtórzeniową i uczącą nowej wiedzy. Nie należy atakować pamięci zbyt dużą ilością nowych informacji. Nie należy też marnować czasu na powtarzanie starych wiadomości. Kto się nie rozwija, ten się cofa.
- √ **Zastępowy też się bawi**. To właśnie on będąc wzorem i wodzem oddziałuje swoją postawą i zachowaniem na harcerzy. Nie poucza, lecz daje przykład i z tego powodu musi obcować z harcerzami. Harcerze naśladują zastępowego. Widząc, że on się nie bawi, sami nie będą się bawić i nie będą traktować tego, co robią, poważnie.
- √ **Zbiórka powinna posiadać stałe elementy**. Służą one zwłaszcza obrzędowości, np. obrzędowe rozpoczęcie i zakończenie zbiórki, krąg, albo celom organizacyjnym - Rada Zastępu (odprawa). Nadają stały rytm życiu zastępu, łączą w jedną całość cykl pracy rocznej, tworzą wrażenie ciągłości i trwałości, tradycję zastępu.

Czego uczyć zastęp ?

Techniki harcerskie:

- samarytanka: reanimacja (praktyka), wypadki drogowe, utonięcia, pozycja bezpieczna, porażenie prądem, zastosowanie leków, skład apteczki, ukąszenie przez żmiję, użądlenie przez pszczołę, złamania, krwotoki, poparzenia (termiczne i chemiczne), odmrożenia, padaczka, wstrząs mózgu, udar słoneczny, omdlenie, utrata przytomności, robienie noszy, zasady transportowania, kolejność postępowania, opatrunki (dłoń, ucho, oko, bark, czepiec Hipokratesa, łokieć - kolano, przedramię - łydka, palce u rąk);
- terenoznawstwo: znaki topograficzne, orientowanie mapy, znajomość jej oznaczeń, umiejętność korzystania z mapy, wyznaczanie azymutu punktu, wyznaczanie punktu o wskazanym azymucie, pomiar szerokości rzeki dwoma sposobami, pomiar wysokości drzewa, wyznaczanie kierunków świata bez kompasu i busoli (w terenie siedmioma, w mieście dwoma sposobami);
- sygnalizacja: alfabet morsa (szyfrowanie, nadawanie chorągiewkami, światłem, dźwiękiem), alfabet semaforowy, znaki patrolowe (rozszerzone), szyfry (czekoladka, typ gaderypoluki, ułamkowy, szyfr zastępu), umiejętność posługiwania się CB radio i telefonem polowym, znajomość znaków ręką w marszu (podchodzenie w grupie);
- historia: sylwetka B-P, jak i dlaczego powstał scouting, jak powstało harcerstwo w Polsce, krótka przedwojenna historia harcerstwa i scoutingu, struktura i kryptonimy Szarych Szeregów, mały sabotaż, akcje dywersyjne, batalion "Parasol", dowódcy Szarych Szeregów, Powstanie Warszawskie, powojenne losy harcerstwa, obecny kształt harcerstwa i scoutingu (inne organizacje harcerskie w Polsce);
- obozownictwo: kuchnie polowe, rolowanie koca, układanie i maskowanie ogniska, ekwipunek i pakowanie plecaka, rozbijanie i zwijanie namiotów, inżynieria pionierkowa, maskowanie się i podchodzenie, wartowanie, zabezpieczanie ciała na wycieczkę, budowa szałasów, wiązanie i wykorzystywanie węzłów;
- pozostałe: oznaczenia funkcji w ZHP, oznaczenia stopni harcerskich, oznaczenia stopni instruktorskich, rodowód i symbolika krzyża harcerskiego, rodowód i symbolika lilijki skautowej i harcerskiej (ew. koniczynki skautek), prawo i przyrzeczenie harcerskie, przyrodoznawstwo, musztra.

Akcja zarobkowa: sprzedaż obnośna, kolportaż prasy, sprzedaż podręczników, usługi (doręczycielstwo, komputerowe przepisywanie tekstu, sprzedaż wysyłkowa, sprzedaż koszulek z nadrukami, działalność wydawnicza dla szczepu), roznoszenie ulotek.

Tradycje

Nazwa zastępu

- powinna oddawać to, jaki zastęp jest, czym się interesuje, co lubi robić. Powinna być w miarę krótka (w górnym pułapie trzech wyrazów), aby się łatwo zapamiętywało. Ponadto nazwa zastępu może – a wg niektórych powinna – nawiązywać do drużyny. Inną przesłanką dopasowania nazwy powinno być uwzględnienie wieku. Zastęp starszo harcerski będzie miał inne nazwy niż młodszo harcerski. I tu warto dopasować, aby jak to dziś się ujmuje młodzieńczym slangiem „nie było obciachu”.

Proporzec

- jest to kij z trójkątną „chustą”, która swoją największą (nie zawsze z resztą) podstawą (podstawa prostopadła jest do linii napisów) jest przyczepiony do kija. Kij powinien być starannie przygotowany np. poprzez wystruganie, oczyszczenie z kory, wyłobienie wzorków. Aby kij był ładniejszy można go lekko polakierować. Jeżeli zaś chodzi o chustę to raczej stałym wzorem jest to, że jedna strona chusty jest w kolorach drużyny, zawiera nazwę drużyny, ewentualnie logo/wzorek. Druga zaś strona chusty zawiera to co zastęp charakteryzuje.

Skarbiec

- jest to z reguły skrzynia z najważniejszymi rzeczami drużyny. Mogą być to przeróżne rzeczy: od biletów jako pamiątek z podróży, przez fotografie po różną dokumentację jak np. konstytucje typową dla drużyn wędrowniczych tudzież kręgów akademickich. Skarbczyk można zrobić w stylu staro średniowiecznym. Klucz do skarbczyka powinna mieć osoba odpowiedzialna. Zastępowy, podzastępowy albo skarbnik. Raczej nie tworzy się funkcji dla opieki nad skarbczykiem, ale nie jest to też zabronione.

Barwa, znak na mundurze

- rzadko praktykowane, ale zdarza się iż zastęp wybiera sobie barwę obok barw drużyny, dla odróżnienia. Może być to np. na czerwono granatowych chustach wyszyta liczba drużyny specjalnym kolorem np. białym. Dobrze aby barwa się jakoś kojarzyła, aczkolwiek ciężko jest takowe skojarzenie wymyślić. Jeżeli chodzi o znak na mundurze – może być jak wyżej.

Legenda, historia powstania

- warto stworzyć historie tudzież legendę powstania zastępu. Spisać na kartach przypalanych i szarawym papierze, pismem średniowiecznym i powiesić w harcówce. Tworzy to klimat. Opowiadanie legendy może być jednym z wymogów na krzyż albo na zdobycie barw (w zależności od tradycji). Ważne, aby legenda miała swoje drugie dno prócz znaczenia dosłownego – czyli aby wątki w niej zawarte jakoś wskazywały na drużynę.

Kronika

- bardzo ważna część obrzędowości. Kronikę prowadzi kronikarz, wyznaczony przez zastępowego (dla zastępu) lub przez drużynowego (dla drużyny). Kronika z reguły opisuje wydarzenia ważne lub też wszystkie jakie zaszły w zastępie. Wyjazdy, akcje, zbiórki, kominki, inne formy aktywności są opisywane i to z reguły nie jest to prosty tekst, ale wzbogacony o dodatki estetyczne (różne techniki kolarskie, fotografie, rzeczy z wyjazdów typu bilety i inne). Owa obrzędowość jest ważna z perspektywy czasu. Pokazuje następcom jak było kiedyś i jak może być. Miłe widoki i opisy motywują do działań. Dla absolwentów zastępu albo drużyny, jest to z kolei istotna pamiątka, którą przy odwiedzinach mogą zobaczyć.

Rozpoczęcie i zakończenie zbiórki

- to co może odróżniać zastęp to rozpoczęcie zbiórki lub jej zakończenie. Nie muszą być to tylko standardowe elementy jak np. znak skautowy, ale mogą być wzbogacone obok tych o nowe. Może być to np. robienie węzłów ósemek na linie przez każdego, albo zapalenie świeczki przez każdego. Na zakończenie może być to np. złożenie dłoni jednej na drugiej i wyskok w górze z okrzykiem zastępu, który można ustalić.

Zdobycie barw/Przyjęcie nowych osób do drużyny/zastępu

- jest to istotne. Pamiętajmy jednak o rotacji w zastępie i drużynie. Nie każdy z nami zostaje, nie każdy zasługuje na barwy. To właśnie w okresie próbnym kandydat na harcerza musi wykazać się czynną wiarą w ideały, jakie niesie ze sobą harcerstwo. Przyjęcie nowych osób do zastępu może być dobrym ruchem, aby stworzyć miłą atmosferę i pokazać zainteresowanie nowymi osobami. Natomiast zdobycie barw jest już czymś bardziej wyjątkowym. Barwy są ważne dla drużyny/zastępu. One świadczą o tożsamości. Ich zdobycie powinno charakteryzować się tym, że harcerz podchodzący do próby zna drużynę, jej członków, jej tradycje oraz obrzędowość i dobrze czuje się, a także można na niego liczyć i ma odpowiedni staż. W pewien sposób pokrywa się w małej części z próbą na harcerza. Natomiast różnica dotyczy przedmiotu poznania. Przedmiotem jest drużyna, nie zaś harcerstwo w szerokim znaczeniu.

Okrzyk

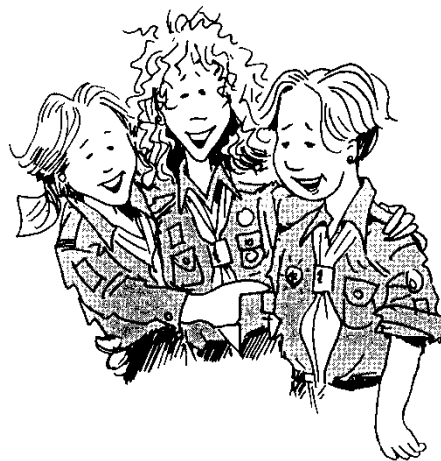
- okrzyk, o którym wcześniej wspominałam to również część obrzędowości. Może być to element odróżniający. Dzieci lubią krzyczeć w młodym wieku, to wyraz energii. Okrzyki dają wyraz także tożsamości i zgraniu.

Strój/koszulka zastępu

- Dla odróżnienia warto stworzyć logo i mieć własne koszulki (drużyna, zastęp). Jest to element reklamy. Inną rzeczą są stroje. Daje to poczucie oryginalności, wykazania się, a przede wszystkim zaangażowania. Stroje mogą być różne w zależności od zainteresowań. Ale mogą się przydać przy fabułach np. biwaków, czy gier miejskich.

Tablica zastępu

- tablica znajdująca się na harcównie albo za oknem (co wydaje się bezpieczniejsze), na której wywieszono są informacje o zbiórce, o tym co należy przynieść, co wziąć ze sobą na biwak

Dokumentacja zastępu

Elementy dokumentacji zastępu:

1. **Plan pracy zastępu** - powinien być prawidłowo skonstruowany, uzgodniony i zatwierdzony przez Radę Drużyny – zawierać analizę sytuacji, cele i zamierzenia, pomysł na zastęp i harmonogram, który odzwierciedla nasze założenia.
2. **Lista członków zastępu oraz ich dane** - powinna znajdować się w Notatniku Zastępowego i dodatkowo być wzbogacona o poniższe dane o członkach zastępu:
 - Imię i nazwisko;
 - PESEL;
 - Adres i telefon;
 - Data urodzenia;
 - Data wstąpienia do ZHP;
 - Data złożenia Przysięgi Harcerskiej;
 - Pełnione funkcje;
3. **Lista obecności na zbiórkach** – powinna być prowadzona systematycznie. Ważne jest żeby lista **nie była** odczytywana natomiast zastępowy może posłużyć się różnymi formami np.:
 - ✓ Karton, deseczka, na której członkowie zastępu mogą przyklejać coś na każdej zbiórce;
 - ✓ Każdy członek zastępu ma jedną część układanki, która jest układana na początku każdej zbiórki;
 - ✓ W jakimś miejscu harcówki są przymocowane linki, na których na każdej zbiórce harcerze wiążą supełki;
4. **Kronika zastępu** - za kronikę zastępu odpowiedzialny jest kronikarz zastępu, który dba o systematyczne jej uzupełnianie wraz z wzbogacaniem o elementy graficzne (rysunki, zdjęcia, komiksy itd.)
5. **Lista opłaconych składek** - powinna być zawarta w Notatniku Zastępowego.
6. **Konспекty zbiórek** - konспекty zbiórek powinny być zebrane w jednym miejscu, zawierać opis zbiórki, jej podsumowanie wraz z wnioskami i obserwacjami;
7. **Siatka alarmowa** - stworzona wraz z kolejnością osób powiadamianych, ich numerami telefonów oraz rozdana wszystkim członkom zastępu;

Zasady dobrze działającej siatki alarmowej zastępu:

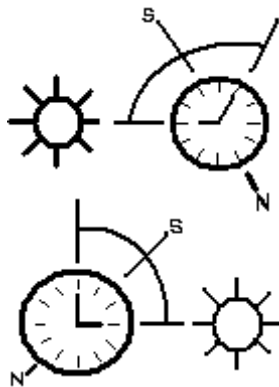
- ✓ Puszczona informacja powinna wrócić do zastępowego, tak by mógł sprawdzić jej wiarygodność;
- ✓ Informacja powinna być podana odpowiednio wcześniej przed zbiórką, jeśli siatka nie działa zbyt sprawnie;
- ✓ Kolejność osób w siatce musi być jednoznacznie i dokładnie ustalona;
- ✓ Należy dokładnie określić, kto i w jaki sposób powiadamia osoby nie posiadające telefonu (wszyscy członkowie zastępu powinni znać ten sposób, tak, aby każdy mógł to zrobić);
- ✓ Siatka musi iść po kolei, nie wolno przetrzymywać informacji – gdy dostaję wiadomość od razu przekazuję ją osobie następnej, jeśli jej nie ma – zostawiam informację (lub dzwonię do niej później) powiadamiam następną osobę;
- ✓ Informacje muszą być konkretne i dokładne – zrozumiałe dla odbiorców;
- ✓ Każdy powinien mieć kopię całej siatki alarmowej.

Określanie stron świata za pomocą busoli i kompasu

Busola lub kompas to urządzenia, które niezależnie od warunków pogodowych, dość dokładnie pomogą nam wyznaczyć kierunki świata (o ile będziemy uważać na metalowe przedmioty, linie kolejowe czy energetyczne).

Podziałka czyli kilka słów o oznaczeniach na limbusie.

Busola czy kompas ma pomóc nam w wyznaczeniu stron świata w terenie, dlatego znajdują się tam oznaczenia głównych kierunków. Busole produkowane w Polsce posiadają oznaczenia: **Płn** - północ, **Płd** - południe, **W** - wschód, **Z** - zachód, jednak częściej spotkamy się z oznaczeniami zaczerpniętymi z języka angielskiego: **N** - północ, **S** - południe, **E** - wschód, **W** - zachód.

Za pomocą zegarka i słońca.

Drogę północ-południe dokładnie możemy wyznaczyć przy pomocy zegarka (ze wskazówkami) na ręce.

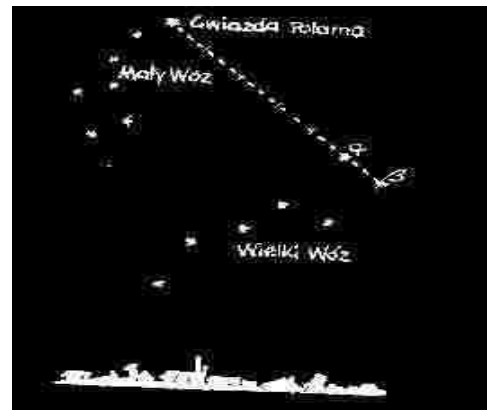
1. Należy położyć zegarek poziomo, a następnie, obracając nim, ustawić małą, godzinową wskazówkę w kierunku słońca.
2. Dokładność ustawienia można sprawdzić umieszczając w środku tarczy zegarka patyczek. Cień powinien być przedłużeniem małej wskazówki.
3. Kąt powstały między tą wskazówką a cyframi oznaczającymi godzinę 12° na tarczy zegarka należy podzielić na dwie części. Linia podziałki wskaże położenie słońca o godzinie 12° , czyli kierunek południowy.

4. Przedłużenie tej linii przez środek tarczy wskaże kierunek południowy.

Uwaga! Stosując sposób z zegarkiem na półkuli południowej, kierujemy na słońce cyfrę 12 i północ znajdujemy w połowie odległości kątowej między tą cyfrą a wskazówką godzinową.

Określenie kierunku północy według Gwiazdy Polarnej.

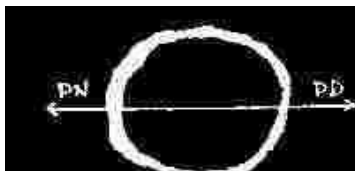
Kierunek północy w nocy można określić według Gwiazdy Polarnej, znajdującej się w gwiazdozbiornie Małej Niedźwiedzicy (Mały Wóz). Znalazienie tej gwiazdy rozpoczynamy od znalezienia siedmiu szeroko rozstawionych jasnych gwiazd - gwiazdozbioru Wielkiej Niedźwiedzicy (Wielki Wóz), a następnie przeprowadzeniu przez dwie skrajne gwiazdy prostej, na której odkładamy pięciokrotną odległość między tymi gwiazdami. Na końcu tego odcinka znajduje się gwiazda polarna.

Określenie kierunku północy za pomocą pewnych cech przedmiotów terenowych.

Duże kamienie i skały porośnięte są od strony północnej mchem.

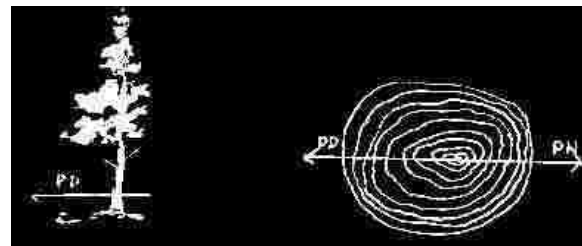
Mrowiska są bardziej spadziste, przeważnie od strony północnej.

Kora samotnie rosnących drzew od strony północnej jest często grubsza. Gdy cały pień jest obrosnięty mchem, na północnej stronie jest go więcej.

Korony samotnie stojących drzew są przeważnie bardziej rozwinięte od strony południowej (jednak na rozwój drzewa wpływ mają również inne czynniki atmosferyczne np. silne wiatry wiejące zwykle z tego samego kierunku).

Słoje ściętych pni są szersze od strony południowej, a bardziej skupione od strony północnej.

Poza tym - śnieg szybciej topnieje i znika na południowych stokach.

Drewno na ognisko

Przed rozpaleniem ogniska przygotowujemy odpowiednio miejsce. Wytoczamy okrąg o średnicy 50-70 cm, usuwamy z niego darń, odkładając ją na bok (będzie potrzebna do zamaskowania miejsca po ognisku). Wokół okręgu układamy kamienie lub obsypujemy go ziemią. Przygotowujemy w pobliżu wiadro z wodą lub piasek. Ogień palimy w bezpiecznej odległości od lasu (na dużej polanie, na łące, ok. 100m od ściany lasu).

Przed rozpaleniem ogniska należy zgromadzić odpowiednią ilość opału, nawet więcej niż - jak się wydaje - zużyjemy. Drewno na opał musi być suche, po deszczu lepiej zbierać je tylko w miejscach osłoniętych, np. pod konarami drzew. Drewno różnych gatunków drzew ma odmienne właściwości.

- **Sosna, świerk, jodła** - to gatunki drzew iglastych, których drewno pali się szybko, jasnym płomieniem. Łatwo znaleźć je w lesie, nadaje się świetnie na ognisko.

- **Dąb, buk, grab, jesion** - to drzewa liściaste, których drewno jest twarde, posiada zwartą strukturę. Pali się wolno i równomiernie, wydziela bardzo dużo ciepła, nadaje się raczej do gotowania.

- **Brzoza** - pali się bardzo dobrze, ale świeża kora daje czarny dym. Wysuszone kora brzozy daje bardzo wysoką temperaturę.

Budowa ogniska

1. Ognisko „wigwam” lub „stożek” układamy bardzo często. Jest łatwe do wykonania, choć pochłania wiele materiału. Podpałkę umieszczamy w środku, wokół wbitego w ziemię kołka. Następnie układamy coraz grubsze gałęzie, opierając je o pal i nadając ognisku kształt wigwamu.

2. Ognisko „studnia” zapewnia dużo ciepła i światła dzięki znacznemu dopływowi powietrza. Grube gałęzie układamy w czworokąt, na przemian jedne na drugich. Do środka wkładamy podpałkę i drobne gałęzie. Możemy też w środku ułożyć małe ognisko typu „wigwam”.

3. Ognisko syberyjskie z tzw. ekranem układamy w chłodne wieczory. Wbijamy w ziemię dwa paliki i opieramy na nich gałęzie (jedna na drugiej), tworząc ekran, który będzie odbijał ciepło. U podnóża ścianki układamy stożek.

Układanie każdego ogniska rozpoczynamy od wbicia w ziemię twardego i dosyć grubego kołka, wokół którego układamy rozpałkę. Gdy jest sucho, do rozpalenia dobrze ułożonego ogniska wystarczy jedna zapałka. Na wypadek deszczowej pogody warto jednak mieć ich ze sobą więcej, najlepiej w szczelnym pudełku.

Rozpalenie ogniska ułatwia dobra, sucha rozpałka. W tym celu można użyć:

- bardzo suchych liści (uwaga na zadymkę),
- igliwia sosnowego
- suchej kory brzozonej
- drobnych patyczków
- drzazg drewnianych
- suchej trawy (uwaga na zadymkę)
- suchego mchu
- hubki

Doskonałą rozpałką uzyskuje się mieszając wymienione składniki. Zapobiegliwi zbierają rozpałkę przy każdym pobycie w lesie i przechowują w szczelnych pojemniczkach. Przy układaniu ogniska mają zawsze gotową, niezależnie od kaprysów pogody.

Propozycja zabaw i gier w terenie

1. Zwiad - forma pracy, która określa wszystkie czynności służące poznaniu nowych miejsc, zjawisk i rzeczy. Wg słownika języka polskiego zwiad jest zbieraniem wiadomości na jakiś temat, często wśród większej liczby ludzi na większym terenie.

2. Podchody – można je przeprowadzić na wyznaczonej trasie (jedna grupa lub zastępowy wyznacza trasę, druga ją goni) bądź na wyznaczonym terenie (łące, w lesie, parku, itp.) (jedna osoba stoi z gwizdkiem w środku terenu, inne ją podchodzą, na oznaczony sygnał dana osoba obserwuje teren lub nie patrzy)

3. Płasy, zabawy ruchowe – płasy i zabawy, które wymagają dużej przestrzeni, np. Alarm, Czołgi, Królu, królu daj wojaka, Krowa, Berek, itp.

4. Gry terenowe – są to zazwyczaj gry z fabułą, w których harcerze coś zdobywają, dokądś dochodzą. Oto kilka przykładów z krótkim wytłumaczeniem:

* **„Flagi”** – w grze biorą udział co najmniej 2 równe zespoły, które najpierw dostają po dwa życi (np. bibuła przywiązana do ramienia) i przygotowują sobie flagi. Potem znajdują miejsce na swój obóz w którym chowają flagi. Gra rozpoczyna się gwizdkiem. Zadaniem każdej z drużyn jest odebranie flagi drużynie przeciwnej i umieszczenie jej w swoim obozie. Poszczególne członkowie drużyn mogą ze sobą „walczyć” zrywając sobie życia. Dobrze jest wprowadzić kogoś w stylu strażników pilnujących zasad fair play.

* **„Królestwo”** - Teren dzielimy na cztery części. Na środku terenu, gdzie części te są połączone jest start. Każda grupa wyrusza z orientacyjną mapkę wskazującą miejsca ukrycia gadżetów danej grupy (każdy rodzaj gadżetów znajduje się w innej części pola). Są to koperty z pieniędzmi, skrzynki z bronią, mapa dotarcia do sklepiku. Każdej grupie przyporządkowany jest symbol. Grupa może posiadać tylko gadżety ze swoim symbolem. Ekipy mają odnaleźć jak najwięcej własnych gadżetów, o czym mają odszukać jedną z osób lotnych, która staje się ich królem. Osoby lotne spacerują sobie po lesie. Król może posiadać tylko jedną grupę, informując ją co musi mu podarować, ażeby zdobyć jego łaskę. Grupa, która otrzymała wskazówki od swojego króla podąża do sklepiku, gdzie ma wymienić gadżety na podarunki lub te podarunki kupić dla króla, oraz elementy, z których te podarunki może wykonać. Z darami należy jak najszybciej dotrzeć do władcy, by uzyskać jego przychylność. Zasłuży sobie na to ofiarowując mu podarunki. Po uzyskaniu łaski grupa otrzymuje od króla klucz do skarbu. Z kluczem grupa musi udać się w miejsce zakończenia gry, by odnaleźć szkatułkę. Kluczem otworzyć szkatułkę, w której będzie znajdować się gwizdek. Odgłos gwizdka kończy grę i oznacza zwycięstwo danej grupy

Propozycje piosenek, gier i zabawy w harcówce

1. Piosenki – muzyczne formy ruchowe. (np. Na stole szklanka, Gdy harcerzyk tańczy, Bawiły zuszki paluszkami, Taka mała miczitanika, Księżyc raz odwiedził staw, 10 murzynków, Płyną statki z bananami, Umczy tu tumczy, Niedźwiadek (jedna łapka, druga łapka))

2. Zabawa – forma gry bez podziału na drużyny, współzawodniczą wszyscy uczestnicy nawzajem ze sobą. Przykłady zabaw:

* „Hej ho” – harcerze siedzą w kręgu, każdy trzyma w ręce długopis. Zabawa polega na śpiewaniu tekstu „Hej ho, hej ho, hej ho hej ho hej ho”. Podczas tego krążą długopisy w kręgu, na pierwsze dwa hej ho zostawiają swój długopis sąsiadowi po prawej stronie, za to gdy śpiewają następne 3 hej ho wykonują ruch: prawo, lewo, prawo, lewo, prawo, lewo. Po czym znów wracają do całego cyklu.

* „Perskie oko” – uczestnicy stoją w kręgu w parach, jedna osoba kuca przed drugą. Osoby stojące to jeźdźcy, osoby kuczące są końmi. Jeden z uczestników powinien zostać bez pary. Ta osoba mruga to koni, który będą się próbowali przedostać do wolnego jeźdźcy. Zadaniem jeźdźców jest utrzymanie przy sobie swoich koni. Jeżeli jednak koń im ucieknie to zamienia się z byłym samotnym jeźdźcem rolami.

3. Gry – mogą polegać na współzawodnictwie grupowym lub indywidualnym, jednak występują tu przegrani i zwycięzcy, są to np. wyścigi rzędów, gra pif-paf, Peter - Paweł, oraz m.in. gra:

* „Dziesiątki” – Uczestnicy stoją w kręgu z rękami uniesionymi i dłońmi skierowanymi w bok, łącząc się z dłońmi sąsiadów. Harcerze wybijają wspólny rytm, poprzez klaśnięcie w swoje dłonie i w dłonie sąsiada. Jeden z nich zaczyna odliczać od 1, następnie odlicza jego sąsiad, i tak po kolei do 10, na 10 uczestnicy wybijają umówiony rytm, np. klaszczą też pod prawą nogą. I znowu odliczają od 1. Osoba, która się pomyli odpada z gry. Grę można modyfikować utrudniać układy wybijane na 10.

